

UČITELJSKI LIST

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo in upravnništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. — Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 24.— Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 30

V Trstu, dne 1. novembra 1923.

Leto IV.

Imam pravo!

Ova rečenica igra veliko ulogu u životu. Mnogi ju ljudi i narodi raše s uspjehom, a da na nj nemaju nikakva prava. Teška je borba s čovekom koji ti uporno veli i tvrdi: Imam pravo! Ako sluša ili ima da sudi treća osoba o nekoj razmirici medju dvojicom pravdaša, ova treća osoba najpre će dvojiti, a onda možda dati krivo onomu, koji ga nema, a pravo onomu što ima krivo. Mnogo, skoro sve, stoji naime u energiji, kojom mi nešto branimo. Kad ti energična osoba nešto opetovano otvoreno i neustrašivo, energično tvrdi, stavi te u duševni položaj da mu moraš verovati, pa makar si mu u prve davao krivo.

Baš gornja naša rečenica izgovorena segurnim tonom što ne odaje dvojbe, straha i obzira, upliviše snažno na svakog, pa i žanje plodove uspeha i pobeđe. Osobito energičan nastop koji odaje uverenje: imam pravo! upliva stalno na niže društvene slojeve (mase), koji ne mogu imati svoje vlastite misli i uverenja u stvarima što stoje izvan kruga njegova znanja i shvaćanja. Ovaj: imam pravo dakle grabi duše lakomišljenika, ljude bez svoje — glave. — A pošto ovakovih imade previše i suviše u svetu, sledi odatle da reč: imam pravo! u ustima energična čoveka mnogo važe u svetu, mnogo upliviše, dapače grabi i otima svoje vlastito izgubljeno i tuđe. —

Poznato je da sugestija u svetu zauzima častu stolicu. Njoj podležu i učeni ljudi, dapače ljudi volje i energije, a nekmoli ne će neuki bezglavci. Poznato nam je, da svetinom (masom) upravljaju i vladaju energični ljudi volje, reči i dela, čime oni porazno deluju na mase, koje bivaju sugestivno podložne volji onog koji je silniji, snažniji duhom, voljom, energijom, što pokazuje taj svojim vladanjem, pozom i govorom. Kada dakle netko tvrdi: imam pravo! u toj tvrdnji i rečenici krije se sugestija, volja, zapoved, energija, a kad sve ovo četvero kiti nekog čoveka i time se poslužuje u borbi i utakmici, toda tu o neuspehu nema govora. Svi veliki vojskovođe, državnici i veliki govornici jesu to ljudi volje i energije što su osvajali duhove, narode i zemlje. Svi ovi su svoja prava ili nepravda zastupali, branili i obranili i osvajali energičnom: imam pravo! pa to bilo komu drago ili nedrago. Ima li usto takav čovek za sobom silu ili vlast, toda obično ljudstvo, pa i učeni ljudi donekle,

hrle pod njegov upliv, zapovedi i zastavu. To je činjenica, koja će opstojati dok bude sebičnjaka i besmišljenjaka, a tih će biti do konca sveta i u najvećoj snazi kulture.

Iza ovih općenitih opazaka predjimo na naše učiteljske zasebne okolnosti, pa ćemo pozvati čitavo naše učiteljstvo da traži, brani i energično zastupa svoje pravice što nam pripadaju kao ljudima, građanima i učiteljima. Pozivamo naša staleška društva, da ne prestanu vikati pa makar i u vetar onu našo naslovnu: Imam, imademo pravo! Jer inače kako da ga obranimo i da pobeđujemo? Osoba što stala dvojiti o svojem pravu — na putu je uzmak. Narod komu već dodijalo braniti svoje pravice — već ih je izgubio. Pojedinci i narodi što ne znaju za svoje pravice, ili ne mare za nje bodi s lenosti i neznanja ili oportunitete — već su time prestali boriti se za nje, dapače nisu se ni počeli za nje boriti. — A ona naša: imam pravo! isključuje nemar, oportunizam, indolentnost, neznanje, malodušnost, slabost, plahost, kukavičluk i neratobornost. Koja ličnost ili narod jeste okužen ovim gnjilim bolestima duše, taj će individuum ili narod propasti ako već nije propao. — Kad već znamo da mi imamo neko pravo — ne dajmo ga iz ruku, ako ga izgubismo, nastojmo ga pridobiti. A ovo ne ide bez borbe. U našem slučaju i položaju ne preostaje nam drugo nego dnevno svagde i svakomu šeptati, dovikivati: govorom i štampom: Imam pravo! Dajte nam naše pravice!

I dete nema snage ni sredstava u obrani svoje egzistencije ili za pridobljivanje svoga prava na život; nema, ali plače i viče dok mu nije majka udovoljila. Ako tomu detetu ukućani ne udovolje, stati će prigovarati i vikati susedi, da im ne dodija golama. Jer ljudi i svet štošta dobra učini nekome ne iz ljubavi, ne u svrhu dobra, nego iz srama i obzira do susedstva, te da ne moraju slušati dosadno moljkanje, krič, vapaj nevoljnika i bespravnik.

Mi učitelji i naš narod ovuda nemamo materijalne snage da obranimo svoje, ili pridobimo ugrabljeno, ali nam bodi ipak dozvoljeno i u ovoj sadašnjoj državi plakati, tužiti se, vikati i rogoboriti da nas čuju susedi, vlasti, prijatelji i neprijatelji. Mi smo ozbiljni i muževni, pa da ne prestanemo dan za danom dovikivati otimačima naših pravica, da nam se ih je otelo nasilnički. Zahtevajmo jasno i glasno sve svoje pravice, da dodijamo i samome grabljivcu, pa da ga sramotimo i osramotimo pred licem javnosti. Jer dok

mi vičemo na nepravde, mi pravo na pravice jošter izgubili nismo držeči se one: Chi tace conferma, dotično: Chi non tace, non conferma.

Nemojmo smalaksati u traženju svoga prava, nemojmo reći: Šta nam koristi boriti se! — Jesmo li u duši ovakovi, tada počimamo gubiti veru u se i u svoje ogrožene pravice. I doista sva sadašnja politika i taktika naših vlasti i vladajućeg naroda ide zatim, da nam dokažu

„Novi rod“ na Tolminskem.

Šolska vodstva v tolminskem okraju so dobila okrožnico, s katero se prepoveduje učiteljstvu, na podlagi § 125 šols. učnega reda, vsakršna propaganda za N. r. oziroma za vsakršno publikacijo, katere širjenje ni dovoljeno od kr. proveditorata. Kdor bi se tega ne držal, bo disciplinarno zasledovan.

O tej prepovedi moramo spregovoriti nekoliko besed. Človeku skoro dobro de, ko čuje sklicevanje na zakon. Posebno tisti, ki je na odgovornem mestu, zna ceniti vrednost zakona, ki mu natančno pove, kaj sme in kaj mu ni dovoljeno. Resnici na ljubo pa moramo izpovedati, da učiteljstvo še danes ni povsod popolnoma na jasnem, kako je s šolsko zakonodajo in z veljavo šolskih zakonov. Včasih držijo vsi, včasih pa tudi nobeden ne. Kupovanje zvezkov v šolah je na primer dovolj kočljiva zadeva in bi se dalo temu že iz pedagoških razlogov odločno ugovarjati. Vendar je bilo učiteljstvo ponekod primorano pod nevarnostjo sumničenja, da ni lojalno, kramariti z zvezki kar na debelo, pogosto v občutno lastno škodo. Tudi s šolskimi knjigami se je prekupevalo in se še vedno, dasi je zakon v teh stvareh popolnoma jasn. Navajamo le malenkost, ker bi lahko naštel vrsto vse usodnejših stvari o — relativnosti šolskih zakonov.

Polne upravičenosti zgoraj navedeni prepovedi pa ni nikakor mogoče priznati. Če namreč šols. zakon zabranjuje propagando za liste in podobno v šoli, dovoljuje in priporoča po drugi strani šolske knjižnice. Tu ne stavi učiteljstvu nikakoli ovir glede pridobivanja sredstev, kakor tudi ne glede izposojevanja knjig. Vneti učitelji so tudi res mnogo skrbeli za šolske knjižnice, zbirali prispevke, darila, prirejali šolske slavnosti, trkali vsepovsod na vrata za pomoč, da bi knjižnice izboljšali in povečali. Šolska oblast jim je šla v tem vedno na roko, nele radi določil zakona, ampak še posebno radi resnice, da je zabavna in poučna mladinska knjiga največja opora šole, jamstvo širje, temeljitejša izobrazba šolske mladine. Dokazovati to, mislimo, je popolnoma odveč. Alternativa je: ali potrebujejo otroci izobrazbe — ali je ne potrebujejo? Če smo za prvo, je rešeno tudi vprašanje mladinskega čtiva in je rešena naloga šole v zadevi mladinskega tiska.

Šolske knjižnice so bile pri nas precej razvite do — vojne. Vojna jih je večinoma uničila. Kjer niso bile zadete naravnost, so pa posredno trpele, ker se niso obnavljale ter vodile s potrebno skrbjo. Knjige so se raznesle in niso več prišle skupaj. Po vojni pa ni bila obnova knjižnic niti najbližja niti najlažja naloga. Tiskarne Julijske Krajine so tiskale pred vojno le malo slovanskih knjig, posebno pa mladinskih. Tudi po vojni se to ni mnogo spremenilo, že zaradi majhnega trga odjemalcev. Da se mladini pomaga do čtiva, je učiteljstvo v Zvezi

da je naša borba utaman, beznadna, neplodna. Toj tvrdoj hridini suprotstavimo dugi naš zid, sagradjen na našoj čvrstoj veri i odluci boriti se za svoje pravo, na koji zid da izvesimo našu učiteljsku, čovečju i narodnu zastavu s napisom: Imamo pravo! — Pod ovom egidom da se bori svaki od nas pojedinački i u društvu govorom i tiskom. S ovom logikom u duši i ustima borimo se pa pali ili pobedili.

sklenilo izdajati mladinski list. Vodila nas je pri tem želja, dvigniti izobrazbo mladine, da si bo lažje pomagala v življenju, v boju za obstanek. Če pomislimo, da je ta mladina všolana večinoma na eno- in dvorazrednicah, ki so tipične šole na deželi, in da se v takih šolah le s težavo dosežajo najnujnejši uspehi ljudske splošne izobrazbe, razumemo tudi ves pomen koristne inicijative. Res je, da je prišel N. r. v svoj četrti letnik, ne da bi se kdo nad njim spotikal. Preko stotisoč zvezkov je šlo med mladino v tem času, upamo, da ne v njeno škodo. To dejstvo govori že samo dovolj glasno. Mladina mora čitati, znaten njen odstotek, navadno najrazvitejših, mora dobiti čtiva, ki mu ima povedati kaj novega, ki mu vsaj deloma uteši duševni glad, težnjo za znanjem. Te težnje ji nihče ne bo zamoril, tudi paragrafi ne. Kdor je sam kot učenec hlepel za primernim čtivom, ve najbolje, kako močna je težnja za duševno hrano in ve tudi, kako težka krivica je, če hoče kdo to težnjo potlačiti. Z gotovostjo lahko trdimo, da se mu ne bo posrečilo.

Ironija usode je hotela, da je prepoved N. r. zagledala dnevno luč prav v tistem okraju, kjer je še nedavno temu ista šolska oblast isti mesečnik naročila za vse šole v okraju. Tudi to je dovolj značilno. Kdaj se je zagrešila napaka, takrat ali zdaj? Če pomislimo na dejstvo, da so knjižnice vedno obstojale, da je mladina vedno rada čitala in da se knjige tiskajo kmalu pol tisočletja, bomo na jasnem, da je oviranje širitve dobrega mladinskega tiska, četudi le krajevno in — recimo — pod gotovimi pogoji, zgolj pozen sad še neustaljenih odnošajev. Kdor le nekoliko pozna otroke, (ponekod jih nadzorniki najmanj poznajo) ve, koliko knjig si sami poiščejo, če ne morejo drugače do čtiva. Preprečite izhajanje N. rodu, pa boste dosegli, da bo brala šolska mladina romane, najslabše in njej najneprimernejše! Iz umazanih kotov in iz cunji bo izbrskala staro berivo, tiskano še pod avstrijsko vladavino in se bo naslajala z ono smrdečo literaturo o Radeckijevih in podobnih junakih. S preprečevanjem čitanja je ista kot s preprečevanjem vsakega zdravega nagona v človeku: če ga tu potlačiš, se bo tam spet preril na dan. Toda ubiješ ga ne, če ne ubiješ človeka. Zato je to prepovedovanje zaman in čas bo šel preko njega.

Menimo, da je vsekakor boljše, ako se že ne da tisk — tudi mladinski ne — trajno ugonobiti, če vodi učiteljstvo, v svesti si svoje moralne in državne odgovornosti, kaj naj mladina čita ali ne. Učitelj je v pravnem oziru dovolj revež, da bi se sploh mogel in hotel izpozabiti. Če bi bila v vsakomur zavest odgovornosti tako živa kakor je v učiteljskem stanu, bi bilo življenje v družbi in državi mnogo višje kot je. Zato je prav ono mladinsko čtivo, ki gre skozi roke tukajšnjega učiteljstva, gotovo boljše in neoporečnejše od vsakega drugega čtiva.

Okrožnica, ki opozarja na § 125 šols. zakona, je sicer kratka in morda radi tega tudi nekoliko ne-

jasna, vendar prav radi N. roda v protislovju. Pričakovati bi bilo namreč, da šolska oblast ta mladinski list izvzame, ker ga izdaja učiteljstvo samo, isto učiteljstvo, ki uživa vsaj toliko zaupanja od strani šolskih oblasti, da lahko poučuje šolsko mladino. Pa se prav N. r. omenja na prvem mestu! Če za kateri list, ne bi bilo potrebno posebno dovoljenje za tak mladinski list, ki ga izdaja in ureja učiteljstvo, ki dela v okvirju in pod zaščito ital. zakonov.

Uverjeni smo, da je izšla okrožnica pod vplivom naglo razvijajočih se dogodkov o jezikovnem vpra-

šanju v minulem mesecu v naših krajih. Kot taka je še najlažje razumljiva in je morda tudi njena lakonična in trda oblika jasna. S potekom zadeve jezikovnega vprašanja bi seveda tudi okrožnica izgubila precej svoje ostrine, tem bolj, ker je naučno ministerstvo ponovno povedalo, da se jezik učeče se mladine nikakor noče zatreti. Z drugo besedo: načelo svobode se tudi v zamotanih in nenormalnih razmerah naposled vendar uveljavi, ker je za zdrav razvoj družabnega in tudi državnega življenja končno neobhodno potrebno.

Gori srca!

Osuda je pala. Rim je opet progovorilo. Roma locutur... U Rimu upalio je ministar Gentile ogroman top, večji od onog znamenitog pruskega kalibra 42, kojim su Nemci palili i rušili belgijske gradove i tvrdnjave prošlog rata. Oni su bili gotovi, da će u par meseca osvojiti, podjarmiti Francusku. Došlo sasma — drugo i protivno. Ne pozna Europa smeslije, drskijeg atentata kaošto je onaj, da se jednim hicem, jednom naredbom, jednim potezom pera unište sve slavenske škole u našim pokrajinama. I zloglasni austrijski car Josip II. nakani svim nemackim narodima svoje države odrubiti glave; prohtelo mu se da bude Austrija jedna država s jednim narodom. Velebna ideja!! I odredi u tu svrhu, da budu u državi samo nemačke škole. I otvorile se. Bilo u državi i plaća i smeja, poruže, sprdnje i zanovetanja. Pazin, Pula, Poreč, Trst, Kastav vidio je nemačke škole i učitelje. Bili su ljudstvu samo za zabavu. Deca nisu ništa naučila u tudjinskoj školi; a najmanje nemački jezik. Schulmeisteri su našu decu bičevali i mučili, ali su bile slavenske, pa i talijanske glave tvrde ko daska. Nemačke reči odbijale se od naše dece ko bob od zida. Nemački govor nije im dopro ni do ispod kože, a kamoli do srca. Šibe Schulmeistera nisu vredile; naša deca naprotiv zamrzile su nemački jezik i narod jer zamrziše i Schulmeisterovu šibu.

Došli prosvede, tužaljke i nepovoljni glasovi o učenju i napretku nemačkog jezika u carski Beč. I jadni car Josip II. opozva svoju brutalnu i nemoralnu naredbu o prisilnom učenju nemačkog jezika. Dolazili su glasovi naime sa sviju strana Austrije na uši «energičnog» cara, da njegova naredba većma škodi na koristi državi i nemačkoj stvari. Car umirajući morade uskliknuti: Nijednu moju «plemenitu» misao nisam mogao oživotvoriti. — Car umro, naredba njegova epohalna pade, potonu naum ponemčanja. Nenemaca; sve, sve prodje netragom ko sneg na suncu, samo ostaše na životu narodi sa svojom dušom i jezikom, osta ideja, ona sveta, prirodjena i naravna, božja i pravedna: svaki narod ima pravicu do uživanja i kultiviranja svoga jezika i svoje narodnosti. Ova ideja je ostala; vlada čitavim svetom i danas, a vekovati će nedogledno, pošto pothvati i bića mogu živeti dugo i zdravo jedino ako živu svojim vlastitim duševnim i krvnim životom. Naprotiv, sve što kuša da živi protunaravno, narav sama učini svoje u propast nemoralnog, protunaravnog individua. Narav sama pobuni se reagirajući na čine i pothvate što se njojzi protive. U biću i naravi sve ide i razvija se normalnim načinom, a ko poremećuje ili kuša svrgnuti

naravni tok razvitka, sama narav osvećuje se «nasilniku» i rušitelju.

Nakana Josipa II. raznaroditi sve nenemačke austrijske narode propala je u ono staro doba otrog 140 godina. Iza tog doba imali smo Francusku revoluciju u svrhu demokracije pod geslom: Sloboda, jednakost i bratstvo, koje ideje vešale su bečke ministre na ulične svetiljke. Iza te sramotne epohe slavio je talijanski narod svoj preporod (rinascimento) boreći se za svoju slobodu i jezik proti tudjinskim nametnutim vladarima. Iza slobodolackog rata Amerike, te iza tolikih žrtva za slobodu života osobnoga i narodnoga na svim svetskim kontinentima, dolazi u god. 1923. po Isusu Hristu staromodni, reakcionarni, zastareli, životom i praksom neuporabivi, protunaravni, a prema tomu nemoralni recept raznarodjivanja slavenskog pučanstva Italije, i to iz večnog Rima, kojega hoće da oponašaju današnji naši vlastodršci, kao da današnji Rim znači stari Rim Isukrstove dobe. Nije svaka glava za svaku kapu. Ne kalami se (cepi) smokva na trnju, i obratno. Nismo ni mi današnji Jugosloveni u ničem slični ni jednaki «barbarskim», nekulturnim pucima rimske države, koji se nisu mogli odoljeti jačim gospodarima, budući oni bili siromasi duhom, jezikom i prosvetom. Mi danas intelektualno i moralno i prosvetno ne stojimo niže od onih naroda, koji hoće da vladaju i asimiliraju manje narode. Mi posedujemo književni istančani uglađeni jezik, te svoje umnike, učenjake i umetnike svetskog glasa. Prosti naš narod, osobito srpsko-hrvatski, ponosi se narodnom literaturom, pesmama i poslovkama, da im se divi i sam Goethe i prevadja ih na nemački. — Analfabetizam u nas nije veći no Talijana. Slovenska grana našeg naroda maldane nema analfabeta, a uz to pevač da joj nema para.

Ovakov narod ne pada od prvog udarca, niti prigiba šiju, pa ne će nit može da se odreče svojih osobina onako naprećac; ne može se odreći upotrebe i gojenja svoga jezika i svojih prosvetnih tečevina; ne može se odreći ni svojih narodnih učitelja i škola, svećenika ni crkava. Narav i nagon samoodržanja, krv, jezik i prosveta sile naš narod da reagira i se buni proti nasilnim merama proti njegovoj kulturnoj narodnoj egzistenciji. Protivi se već krepošću svoje samoobrane i urođenog instinkta, a reagira na udarce na njegovu individualnost usled svoje istančane, prosvetene duše; njegov intelekt i srce odbija sve što mu se protivi.

Zato će naš narod na ubojitu naredbu ministra Gentileja svom dušom reagirati, a naredba će uspeti koliko zasluži. Jer štošta se može silom, ali stalna ništa.

Pravopisne in slovnične drobtine.

Nikalnica ne pri pogojnem naklonu.

Govori in piše se navadno tako le: **Ce ne bi bilo** toliko ljudi na trgu, **ne bi bila** taka draginja. V takih primerih se postavlja nikalnica napačno.

Nikalnica ne stoji pred tisto besedo, ki je zanikana, na pr. v določnem naklonu: Jutri ne pojdem iz hiše. Tu je zanikano dejanje pojdem in pomeni, da se tisto dejanje ne zgodi. Ali v stavku: Očeta ni (= ne je) doma. Tu je zanikano stanje biti (ne osebkova beseda oče, kot se navadno razlaga).

V velelnem naklonu: Ne hodi iz hiše! Tu je zanikano dejanje hodi in nikalnica stoji pred glagolom.

Željni naklon se tvori z besedico **naj** (ki je nastala iz nekaj!, kar pomeni pusti!). Naj se izpolni tvoja lepa želja! Zanikano: Naj se ne izpolni tvoja slaba želja! Zanikano je dejanje izpolni, a ni zanikana želja, ker je želja še vedno tu; želim namreč, da bi se dejanje ne izvršilo, zato stoji nikalnica pred glagolom.

V takih primerih se ne delajo pogojski. Navedel sem jih za uvodno razlago k pogojnemu naklonu, kjer se nikalnica postavlja napačno.

Pogojni naklon se tvori z besedico **bi**, ki je ostalek 3. edninske osebe nekdanjega pogojnika. V primeru: Ce bi bil delal, bi bil zaslužil, mi pove prvi stavek pogoj, drugi pa pogojno posledico. Ce zanikam tako le: Ce ne bi bil delal, ne bi bil zaslužil, zanikam pogoj, ker stoji nikalnica pred besedico bi. Pogoj pa je še vedno tu, ki mi pove, da brez prvega dejanja ne more biti drugega. V resnici pa sta zanikani obe dejanji in zato mora stati nikalnica neposredno pred obema glagoloma. Torej: Ce bi ne bil delal, bi ne bil zaslužil. Ce bi ne bilo toliko ljudi na trgu, bi ne bila taka draginja.

V začetku stavka pa se nešteto krat piše tako:

Ne bi bilo pametno, če bi pretiravali. Če ni zanikano se glasi: Bilo bi pametno, če bi pretiravali. Če zanikam, postavim nikalnico pred zanikano stanje in ostali besedni red ostane neizpremenjen: **Ne** bilo bi pametno, če bi pretiravali, ker tudi tu ni zanikan pogoj, ampak stanje bilo, zato ne sme stati nikalnica pred besedico bi, ampak pred glagolom bilo. Če ta stavek nekoliko drugače poudarimo in zato besedni red izpremenimo, mora stati nikalnica prav tako pred zanikanim stanjem, torej pred glagolom bilo: Pametno bi ne bilo, če bi pretiravali. Prav tako: Šel bi, če bi moral. Zanikano: Ne šel bi, če bi ne moral. — Besedni red je isti, če je zanikano

ali ne. Pri zanikanju nastane samo ta izprememba, da se postavi nikalnica pred glagol. Le v nepopolnem stavku stoji nikalnica pred besedico bi, ker drugje stoji ne more, na pr. Ali bi šel? — **Ne bi**! V nepopolnem stavku «Ne bi!» je izpuščen glagol «šel». Popolni stavek bi se glasil: Ne šel bi!

Napačno: Ce bi bili..., **ne bi tako postopali** z nami, kakor postopajo danes; prav: Ce bi bili..., **bi ne postopali tako** z nami kakor... Napačno: V svojem poročilu je gospod omenil tudi stališče Francije, **ki se ne bi rada** do skrajnosti eksponirala; prav: Omenil je tudi stališče Francije, **ki bi se ne eksponirala** rada do skrajnosti. Napačno: Ne Francija ne Anglija **se ne bi mogli** sprijazniti z mislijo, da bi...; prav: Ne Francija ne Anglija **bi se ne mogli** sprijazniti z mislijo, da bi...

Kratko pravilo bi se glasil: Nikalnica **ne** sme nikdar stati pred besedico bi, ki izraža pogojni naklon, ampak neposredno pred tisto besedo, ki je za nikana.

Besedni red pri pogojnoželelnem naklonu.

Po časnikih in knjigah čitamo podobne primere: Vse vesti o napetih odnosih, ki **bi naj** bili posledica ustavitve dela v paritetni komisiji, so neutemeljene. — Vzemimo lažji primer in pišimo ga po zgornjem zgledu: Oče bi naj bil prišel domov in vse bi bilo dobro. — Ce izpustim besedico naj, dobim pogojni naklon: Oče bi bil prišel domov. Ce bi izpustil besedico bi, bi moral dobiti želelni naklon. Namesto njega pa dobim sledečo spako: Oče naj bi prišel domov.

Iz tega vidimo, da je po obliki važnejši pogojni naklon, ker se glagolska oblika sklada z besedico bi: Oče bi bil prišel domov. Prvotni naklon je torej pogojni naklon, zato ne smem oblike tega naklona rušiti in besedica bi mora stati pred glagolom. Še le iz pogojnega naklona je nastal še en naklon, to je želelni naklon: Oče **naj bi bil** prišel domov. Besedica naj, s katero tvorimo želelni naklon, se ne sme vrinjati v pogojni naklon, ampak se mora postaviti predenj, to je pred besedico bi. Zato: Vse vesti o napetih odnosih, ki **naj bi bili** posledica ustavitve dela v paritetni komisiji so neutemeljene. — Naj izpreminjam v stavku besedni red kakor koli, mora ostati besedni red pri teh dveh besedah isti: **naj bi**. Domov **naj bi** bil prišel! Prišel **naj bi** bil domov! **Naj bi** bil prišel domov!

Če dejanje zanikam, se mora postaviti nikalnica pred zanikani glagol in ne pred besedi, ki izražata naklon: Oče **naj bi ne bil** prišel domov! Domov **naj bi ne bil** prišel! Prišel **naj bi ne bil** domov!

Ivan Matelič.

Javno šolstvo v Rusiji

(Konec)

Kar se tiče ruskih profesorjev, je treba povedati, da so njihove plače izredno nizke. Zelo jim primanjkujejo najpotrebnejša znanstvena sredstva kakor knjige, inozemske publikacije, oprema laboratorijev, instrumenti i. t. d. Njihov položaj je bil do 1. 1922. zelo kritičen. Pripovedovali so mi slučaje o poznanih profesorjih, ki so v pravem pomenu besede umrli za lakoto. Tudi danes še morajo vseučiliški profesorji trpeti pomanjkanje, in četudi so se njih življenjske razmere zboljšale, trpe, ker so duševno odrezani od ostalega sveta. Pomoč, ki smo jim jo prinesli in za katero gre deloma zahvala nekaterim inozemskim vseučiliščem, je olajšala nekaj tisočem ruskih profesorjev premagati najhujše. Z odlokom 28.-12. 1922 je

svetovalstvo ljudskih komisarjev odpravilo cenzuro za znanstvene publikacije. Redna zveza z inozemstvom je bila dolgo časa nemogoča in sicer zaradi ozračja politične nezaupnosti in organiziranega denunciantstva, ki je spravilo mnogo ruske inteligence v ječo. Nestrpnost vlade je odbijala inozemce, ki smatrajo svobodo misli in besede kot neizogibno pravo. Upati je, da bodo ruska oblastva sčasoma razumela to stvar. To morejo, kot se mi zdi, tem lažje storiti, ker se jim ni treba več bati napadov od zunaj, v notranjosti pa so se politične strasti polegale.

Obnova gospodarstva in začetek metodičnega in mirovnega dela je želja vseh ljudskih slojev, ki so vsled dolgoletne vojne in družabnih neredov utrujeni in obubožani. Odlični profesorji, ki se ne strinjajo s komunističnimi teorijami, in ki so ob času

revolucije mnogo pretrpeli, so mi rekli ko sem bil zadnjič v Moskvi: «Nismo boljševiki, ampak teoretični nasprotniki sedanje vlade. Toda vemo, da je gospodarski položaj Rusije tako resen, da morajo stopiti v ozadje vsa politična vprašanja. Zatorej delujemo bodisi v našem učiteljskem poklicu na vseučiliščih, bodisi s sodelovanjem v različnih komisarijatih odkritosrčno z vlado. Zavedamo se, da izpolnjujemo s tem svojo najvažnejšo dolžnost za obnovo naše dežele».

Upati je, da bo to lojalno sodelovanje nekomunističnih elementov odvrnilo ruska oblastva od pristranosti, s katero odlikuje komunistične profesorje in dijake na škodo ostalih. V Rusiji so še zelo daleč od politične in verske nevtralnosti v šolstvu. Ne smemo pozabiti pa, da je bilo v carskem režimu tudi tako. Od druge strani pa bi bilo nepravilno, če ne bi priznali, da je boljševiška revolucija celo v svoji najbrutalnejši dobi postopala z zastopniki čiste znanosti veliko obzirnejše kakor druge revolucije. Učenci pa so prejeli več ali manj redno uradne živilske odmerke in z znatno pomočjo so prispevali razni poluradni odbori, kakor na primer oni, ki ga je ustanovil Maksim Gorkij.

V splošnem so jim pustili knjige in laboratorije in javne knjižnice ter število muzejev se je znatno pomnožilo vsled podpravljanja privatnih zbirk. V tej stroki je bilo malo uničenega, in prvi inozemci, ki so dobili pristop k sovjetskemu muzeju, so bili zelo presenečeni, ko so se prepričali o vzornem redu in dobrem stanju, v katerem so se nahajale umetnine in znanstveni zakladi Rusije.

Iz katerega vzroka ščiti sovjetska vlada javen pouk in zakaj si prizadeva ga izboljšati? Mislim, da je spočetka vodila Ruse resnična želja dvigniti duševno obzorje ruskega naroda in nuditi množicam priložnost, da se povzpnejo iz praznoverja in nevednosti, v kateri žive. Pozneje pa je postal pouk predvsem propagandno sredstvo, ki naj bi izpreobrnilo množice k komunističnemu nauku, ali skoraj bi rekel h komunistični «veri». Mora se v resnici priznati, da je sovjetska vlada v vsej neizmerni Rusiji organizirala silno propagando. S knjigami in brošurami, z vsakovrstnimi plakati, s shodi in kinematografičnimi predstavami si je prizadevala vcepiti ruskemu ljudstvu «komunistično resnico», ljudstvu, ki je do najnovejših časov bilo tako nepristopno modernim duševnim pokretom, kakor morda noben narod. Šola je tvorila seveda zelo uspešno sredstvo za razširjanje uradnega nauka, in iz tega vzroka ni dovolila sovjetska vlada nobenega privatnega vzgojnega zavoda.

Sedaj uvidevajo sovjetska oblastva, da je razvoj javnega pouka popolnoma odvisen od gospodarskega položaja dežele. Ni še dovolj, da zahteva program

vlade: «Šola in vseučilišče za vse!» Treba je tudi sredstev za udeležitev tega programa. Ko je vlada prevzela ogromno nalogo preskrbeti pouk vsem otrokom ljudstva, ki šteje preko 100 milijonov duš, je izprevidela, da je bil za to potreben budget neprimeren višji v primeri z drugimi pomožnimi sredstvi dežele. Od druge strani ni imel višji pouk vsled svojega preveč teoretično-političnega značaja onega uspeha — z vidika komunistične propagande — ki so ga pričakovali.

Cas abstraktnih diskusij in prevratne propagande je minil. Veliko delo, ki ga je treba v Rusiji izvršiti, je gospodarska obnova dežele, ne pa izpreobrnjenje ljudstva k marksističnim in buharinskim doktrinom. Mnogi mladi možje, ki so pred kratkim zapustili vseučilišče, stoje v zadregi pred tehničnimi vprašanji, o katerih se niso učili, ker so porabili čas s političnimi diskusijami. S težavo morejo dobiti kakšno mesto v ruskih organizacijah, ki se sedaj ustvarjajo na normalnih trgovskih temeljih. Ti mladeniči tvorijo novo vrsto «intelektualnega proletariata».

Zato se opaža sedaj v Rusiji zanimiva tendenca skrbeti v prvi vrsti za tehnično izobrazbo, ker je v tem trenutku potrebnejše od čiste znanosti, posebno pa potrebnejša od politično-socialnih teorij. Rusija potrebuje praktičnih mož, ne pa ljudi, ki se love za formulami in teorijami. Na ta način rase spoznanje, da je potrebno zvišati nizko število tehničnih šol. Pripovedovali so mi slučaje o prav mladih komunistih, ki so se aktivno udeležili revolucionarnega gibanja in so dobili važna mesta v vladi in še-le pozneje vstopili na vseučilišče, da dopolnijo svojo izobrazbo. Večinoma ne izberejo ne filozofske ne filološke fakultete, ampak praktične stroke kakor mehaniko, znanstveno kmetijstvo ali uporabno kemijo. Povedali so mi na primeren slučaj nekega mladega moža, ki je bil že dolgo poprej revolucionar, je pozneje postal ravnatelj prisilne delovne službe v Moskvi, nato direktor socialnega dela v Ukrajini, ki je pravkar vstopil v kmetijsko akademijo v Moskvi kot študent.

Zadnji vseruski sovjetski kongres je izrekel željo, da bi se odposlalo nekaj študentov v inozemstvo, kjer bi dopolnili svojo znanstveno izobrazbo. Ako bi bila ta «revolucionarna mladina» dobro sprejeta, bi bilo dokazano, da so naše znanstvene ustanove zmožne iti preko političnih nasprotij. Na ta način bi tudi v Rusiji prevladala tendenca, ki skuša dati prednost tehnični izobrazbi pred političnim prepričanjem. Iskreni prijatelji velikega ruskega naroda si morejo le želeči, da bi se sedanje pokolenje, katerega hočejo sovjetske šole vcepiti marksistične nauke, rajši pripravljalo za praktične naloge. Zakaj koncem koncev je vendarle tista gospodarska in socialna organizacija največ vredna, ki izvira iz izkušnje in vsakdanjega življenja.

Naše plače

Istra.

Plača in draginjske doklade so odmerjene v Istri enako kakor na Goriškem, razlika je le v stanarini, uradnih in osebnih dokladah.

Opravična doklada je ostala neizpremenjena kakor je bila v predvojnem času (dež. zak. z dne 5. junija 1908): za eno in dvorazrednice 180 L, za tri in štirirazrednice 300 L, za pet in šestrazrednice 420 L in za vsak nadaljni razred 60 L več, do najvišje izmere 600 L.)

Velika zmešnjava pa vlada glede stanarine, ki ni niti v dveh občinah enaka (stanarino plačujejo namreč v Istri občine). Vzrok tej zmešnjavi je pa sledeči: V letu 1920 je razposlal dež. odbor vsem občinam okrožnico, v kateri jim nalaga, naj provizorično zvišajo učiteljsko stanarino in sicer na način, da bo ta rešitev zadovoljila učiteljstvo. V okrožnici je bilo tudi rečeno, naj se povišek sklene dogovorno z učiteljskim. — Nekatere občine so rešile to zadevo natančno, kakor jim je dež. odbor naložil, dogovorno z učiteljskim in v zadovoljstvo istega. Teh občin pa je bilo le malo. Druge niso bile tako natančne; rešile so zadevo same brez sodelovanja učiteljskega.

telstva in seveda prav gotovo ne v njegovo zadovoljstvo. Zopet druge občine pa te zadeve sploh niso rešile; povišati učiteljstvu, pa četudi za malenkost njegove prejembe, to bi bil že — zločin!

Vsled takega postopanja seveda ni mogel nastati lepši kaos, kakor je nastal. Ponekod povišek za 80 ali še več odstotkov, drugod za 50 ali 30, v katerem kraju pa nič. Nekatere občine so zadevo uredile tudi po kategorijah, upoštevajoč družinske razmere posameznih učiteljev. Izgleda v resnici, kakor da bi se vse istrske občine domenile, da mora biti v tem oziru zverženost taka, kakor nikjer drugje na svetu. Tako neenotno postopanje v eni in isti deželi je pač mogoče le, ako nosi ta dežela ime — Istrla!

V občinah, kjer se ni upoštevala tozadevna okrožnica dež. odbora, je ostala stanarina odmerjena kakor pred vojno, in sicer: učit. kandidati 180 L, podučitelji 240 L, učitelji 360 L, voditelji na dvo in večrazrednicah 540 L; žensko učit. osebje je prejelo kakor sploh vseh tako tudi le 80% omenjenih odmerkov. Nekatere občine, ki so sicer regulirale več ali manj vestno stanarino, so seveda radi tega, da bo zmešnjava tem popolnejša, zopet odmerile učiteljicam le 80%.¹⁾ V zvezi s to regulacijo stanarine se je pripetil karakterističen dogodek, ki zasluži, da se otme pozabljenju. Dekanska občina je menda edina rešila vprašanje na pravičen način. Povišala je stanarino v razmerju, kakor so bili povišani učiteljstvu do tedaj tudi drugi prejemki, za 150%. Proti temu sklepu so pa protestirali nekateri koprski tovariši z nadzorstvom na čelu, češ da to ne gre, da bi imeli učitelji v zakotnih vaseh višjo stanarino, kot so si jo znali priboriti oni v mestu. (Cankarjevi «Hlapci» so res univerzalen pojav! In tedanji civilni komisariat je preko dež. odbora, kot enega mero-dajnega činitelja v tej zadevi, razveljavil sklep dekan-ske občine s pripombo, da ne sme biti v dekan-ski občini višja stanarina kot v koprski. Ta provi-zorična rešitev istrskih občin je ostala v veljavi še do danes, kajti dež. odbor istrski je prej preminul, kot je rešil definitivno to zadevo.

Pri stanarini moram tudi omeniti, da so imela že pred vojno višjo stanarino sledeča mesta in kraji: mesto Pulj in zdravilišča Opatija-Volosko in Lovran

(voditelji večrazrednih šol 840 L, učit. osebje s sprič. usposobljenosti a) definitivno do 600 L, b) podučit. in zač. učit. do 480 L, učit. kand. 240 L); mesta Poreč, Pazin, Lošinj Veli (vodit. na večrazr. 720 L, uč. os. s sprič. usposobljenosti a) def. do 540 L, b) poduč. in zač. učit. do 360 L, uč. kand. 180 L), mesta in kraji s sedežem okrajnih sodišč, kakor tudi mesta Milje, Izola in Kastav (vod. na večrazr. 600 L, učit. osebje s sprič. učit. usposobljenosti v sledečih krajih: v mestu Pulju in davčni obč. Opatiji in Volosko v znesku 360 L, v drugih zdraviliščih v znesku 240 L, v mestih ali krajih s sedežem okraj. sodišča v znesku 180 L. Osebna doklada v znesku 120 L je pristojala tudi ljudskošolskim učiteljem, ki so napravili izpit za mešč. šole. Osebnostne doklade niso vštete v penzijo.

Kot kuriozum ne smem zmolčati tudi dejstva, da so bile nakazane nekaterim učiteljem še sedaj poleg štiriletnic tudi predvojne petletnice.

Za penzijski fond plačuje istrsko učiteljstvo 5% predvojnih, v penzijo vračunjenih prejemkov. Ta znesek odtrguje davčni urad v mesečnih obrokih, kakor odtrguje tudi v mesečnih obrokih osebno dohodarino. O odmeri osebne dohodarine, tem najbolj zamotanem in najbolj nevšečnem davku, pa spregovorim v eni prihodnjih števil.

B. M.

¹⁾ Ravn. mešč. šol pristojajo vedno opr. doklada letnih 600 L.

²⁾ Pravico do primerne stanovanja in če tega ni, do primerne odškodnine ima sledeče uč. os.: a) Ravnatelj in vod. večrazr. šol, bodisi stalni, bodisi prov., vsaj 3 sobe in 1 kabinet s potrebnimi postranskimi lokali (kuhinja, klet in stranišče) v šol. posl. ali v kakem drugem primernem poslopu; b) uč. os. s sprič. usposob. 2 sobi, 1 kab. potr. postr. lokali. Kjer ni vseh omenjenih prostorov pristojajo razmerna odškodnina v denarju. Ta diferenca se določi po naslednjem ključu: soba šteje 4, kab. 2, in stranišče po 1 enoto. Uč. kand. nimajo pravice do stanovanja v naravi, ampak le do odškodnine, izvzeti so le zač. voditelji, ki imajo pravico do stanovanja oz. stanarine kakor stalni.

³⁾ Miljska občina n. pr.

IZ ORGANIZACIJE

Goriško učiteljsko društvo je zborovalo 18. oktobra t. l. v Gorici v «Trgovskem domu». Udeležba je bila prav lepa. Predsednik tov. Alojz Urbančič pozdravi v lepih besedah vse navzoče, posebno pa predsednika «Zveze», tovariša Ant. Grmeko, ki tako rad poseja zborovanja goriškega učitelj. društva.

Po pozdravu se spomni vseh onih, ki so zapustili od zadnjega zborovanja že zredčene vrste učiteljstva. Tovarišu Janku Vodopivcu je umrla ljubljena soproga. Iskreno sožalje mu izreka učiteljstvo vsled prebride zgube. Pri pogrebu so društvo zastopali tov. Mermolja z okoliškimi učitelji in tovarišicami ter s tem uťišli boleť užaloščenega tovariša. Na Tolminskem je smrt ugrabila kar tri blagopokojne tovariše: Fona, Sovdata in Miklaviča, prva dva v cvetju življenja.

Sožalje vsem preostalom! — Navzoči so se dvignili s sedežev v znak blažega spomina.

V nadaljnjem govoru omenja predsednik petdesetletnico društvenega obstanka za učiteljski stan in svojo organizacijo. Društvo pa ima še obveznosti radi te slavnosti. Razpisane so bile nagrade za naj-

primernejše spise o društveni petdesetletnici. Natečaja se je bil udeležil samo tov. Peter Medvešček s svojim zgodovinskim spisom. Zaslužil je razpisano nagrado in društveni odbor mu jo je priznal v znesku 200 L. Navzoči so soglasno odobrili imenovani znesek.

Vsled odborovega sklepa je predsednik tov. Lojze Urbančič naročil tudi diplomo za častnega člana tov. Ignacija Križmana. Tudi s tem sklepom in naročilom se je navzoče učiteljstvo soglasno strinjalo.

Spominja se dalje Zvezinega pevskega zbora, ki je tako krasno zapel v Gorici o priliki 50letnice ter mu kliče «Hvala in slava!»

Na predlog tov. Fajgelja se vpeljejo bloki (100 listkov po 1 L) za saniranje Zvezinega pevskega zbora.

Predsednik toplo priporoča publikacijo tov. Jos. Ribičiča «Kraljico palčkov», ki je pred kratkim časom izšla.

Ko zbor odobri še nekatere obveznosti in čine društvenega odbora, se preide k II. točki dnevnega reda: «Naše organizacije in učiteljski sindikati».

Pri tej točki se je bila vnela precej živahna debata. Sprejel se je bil končno nasvet, naj se izvoli

odsek 5 članov, ki stopi v dogovor z italijanskim učiteljskim sindikatom in naj prouči tozadevna pravila ter se obenem določi delokrog (sodelovanje) slovenskega učiteljstva v učiteljskem sindikatu. Še le potem se bo lahko sklepalo o pristopu goriškega slov. učiteljstva k istemu. V ta odsek so bili izvoljeni: tov. ca Mikuluž, t. Križman Ig., Urbančič, Reja in Orel, ki bodo poročali o uspehu posvetovanja z italijanskimi tovariši že pri prihodnjem zborovanju.

Glede zadnjega premeščenja učiteljstva v goriškem okraju se je sklenila poslati deputacija Križman-Urbančič-Mermolja k gospodu podprefektu, ki naj mu pove, da so se zgodile učiteljstvu s tem premeščenjem velike krivice, ki naj bi se popravile. Prizadeti naj se pokličejo na odgovor, uvede naj se disciplinarna preiskava in še le potem kaznuje. Če se pa izkaže njih nedolžnost, naj se jim da zadoščanje.

S tem je bil izčrpan dnevni red, in predsednik zaključil zborovanje.

Učiteljsko društvo za idrijski okraj je imelo v nedeljo, 21. oktobra t. l. svoj redni občni zbor. Neopravičen ni manjkal noben član. Predsednica tov. M. Kavčič je nagovorila navzoče v lepih besedah, polnih tople in bodrilne vsebine, ki so izvenele v: Delaj dobro! Povračuj tudi hudo z dobrim! V tem boš našel srečo in zadovoljnost. Nato se je spomnila tovarišice Marice Rupnik, ki je morala od nas, ker ni dobila državljanstva. Tovarišica Marica je vzor vestne vzgojiteljice-učiteljice in pristrčne kolegije. Težko, težko jo pogrešamo! Tov. tajnica je prečitala obširno in vestno sestavljeno poročilo o društvenem delovanju v preteklem letu. Vanj je spretno vpletla mnogo lepih misli, ki jih je potrebno večkrat povedati, kajti prepotrebno je v naših dneh povdarjati dobro in lepo, ker prepočesto se dogaja, da se ne loči tega od hudega in grdega. In koliko dobrega in lepega je v naši organizaciji! Kdor se oklepa nje, stremi pri tem le za dobroto in lepoto, ker to, in nič drugega, je njen smoter.

V minulem letu je imelo društvo 7 prijateljskih sestankov, 6 odborovih sej, 4 predavanja, en občni zbor in v zimskih mesecih tedenske »preje«, pri katerih so se čitala znanstvena dela. Naročeno je društvo na 6 revij in dva stanovska lista. Društvo si nabavlja tudi svojo knjižnico, ki šteje sedaj 44 del. Iz nje se je tekom leta izposodilo članom 32 knjig.

Tov. blagajničarka je predložila obračun za minulo leto, ki sta ga pregledovalki računov pregledali in našli v najlepšem redu. Nato nam je podala proračun za prihodnje leto. Četudi člani zelo redno plačujejo članarino, kar je tov. blagajničarka pohvalno pripomnila, vendar ne bo moglo društvo naročiti z novim letom vseh revij, ki jih ima sedaj, kajti vsled premajhnega števila članov — samo 24 —, ima premalo dohodkov. Za tiskarno se je do sedaj nabralo 1125 L, t. j. približno polovica vsote, ki jo mora zbrati naše društvo. Za pevski zbor se zbirajo prostovoljni prispevki med člani.

V zimskih mesecih bo prirejalo društvo tudi letos »preje«, in sicer ob sobotah ob 8. uri zvečer. Sklenilo se je tudi, da bodo društveniki sodelovali pri ustanovitvi prepotrebne glasbene šole v Idriji.

V odbor so bili izvoljeni dosedanjí odborniki, le namesto tovarišice M. Rupnik je bila izvoljena tovarišica Bernikova. Z volitvijo je bil dnevni red izčrpan in tov. predsednica je zaključila lepo vspelo zborovanje z zahvalo za lepo vdeležbo.

«**Učiteljsko društvo za Trst in okolico**» bo imelo svoje jesensko zborovanje 18. novembra 1923 ob 10. uri v Gropadi.

Dnevni red:

1. Poročilo predsedstva.
2. Predavanje.
3. Slučajnosti.

Skupen odhod članov ob 8'30 uri od cerkve pri Sv. Ivanu.

Predsednik pazinskega Hrvat. učit. društva moli društvene predstavnike da mu priopče sve učiteljske i školske promene blagajne radi i radi društvene statistike.

Slov. učiteljsko društvo za Istro ima dne 8. t. m. na običajnem mestu in ob običajni uri svoje redno zborovanje. Stanovska dolžnost veže članstvo, da se zborovanja gotovo udeleži.

Članom Slov. učit. društva za Istro. Vsled sklepa odborove seje z dne 11. t. m. pozivam vse člane (ice) našega društva, da mi vrnejo **takoj** obveznico, ki so jo prejeli že meseca avgusta — podpisano ali pa brez podpisa. Potrebno je, da se preštejemo.

One organizirance, ki so prejeli v podpis Obveznico v tem mesecu, pa prosim, da mi isto vrnejo v najkrajšem času, ker se bliža namreč zborovanje, na katerem mi je poročati o uspehu akcije glede sanacije društvenih financ.

Nekateri tov. (ce), ki pa so podpisali Obveznico in prejeli položnice Zadržne zveze, jih tiščijo doma; ne verjamem, da čakajo, da jim dolg naraste. Poravnajte čimprej v Obveznici fiksirane obroke, da bom lahko obračunal z Zvezinim blagajnikom. V blagajni prede — pajek.

Opomin v prejšnjem odstavku velja le nekaterim, ker večina vplačuje obroke redno.

Skrbite, da ne boste imeli opravka z našim pravnim zastopnikom, ki bo imel v kratkem opravila z dolžniki, ki niso več člani organizacije.

Na delegacijskem zborovanju Zveze v Gorici se je sklenilo: Kdor zaostane 3 mesece s članarino, se iz organizacije briše, zaostala članarina pa se ima izterjati sodnim putem. Preberite še **enkrat** okrožnico in jasno vam bo, zakaj to pišem.

Blagajnik »Slov. učit. društva za Istro«.

Popravljamo. V statistiki naročnikov N. r. za Pevmo (goriš. okraj) je napaka. Namesto 2 naročnikov bi moralo stati 12, torej 9.5%. Lani sta bila samo 2.

Brez komentarja. Prosil sem ponovno društvene tajnike, naj bi mi poslali izkaz vseh sprememb v službenem razmerju učiteljstva po poedinih okrajih. Doslej mi še ni poslalo goriško, postojnsko, sežansko in tolminsko društvo. Danes nočem komentirati; omenjam le, da je kritika neprimerno lažja od dela.

Zvezin tajnik.

Preiskava. Dne 23. okt. so štirje policijski agenti preiskali uredništvo našega lista, zahtevajoč rokopise nakaterih objavljenih člankov o Gentilejevi šolski reformi. Preiskava je imela negativen uspeh, rokopisi se niso našli.

NASI GROBOVI

† **Ivanka Mercina.** V Ložah-Gočah je umrla 25. okt. ga. Ivanka Mercina, vdova po učitelju in mati naših dragih tovarišev Frana, Ivana in Josipa. Naj počiva mirno! Tovarišem iskreno sožalje!

Književnost in umetnost

Jos. Ribičič: Kraljica palčkov.

Ce je težko spisati dobro mladinsko povest, je pa še težje spisati dobro mladinsko igro. Snov, ki je vzeta iz življenja mladine, ni nikdar ono polno življenje človeka, kakršno žive odrasli, opis tega življenja pa ni vedno primerno čtivo za otroke.

«Kraljica palčkov» je mladinska igra, ki ji ni vzeta snov iz življenja, ne iz tega ne iz onega. Naravno tedaj, da ne moralizira, kakor imajo navado moralizirati igre za otroke, pa tudi običajnemu neresničnemu izlivanju čustev se popolnoma izogne. Pri otroku sta namreč jok in smeh precej blizu, kar dokazuje, da v mladi duši ne divjajo oni globoki pretresi, ki bi jih pogosto tako radi pokazali mladinski pisatelji kot velike dogodke v razvoju otroka. Morda bo tudi tukaj vzrok, da nima nobena literatura izrednih, velikih mladinskih pisateljev, ki bi se omejili zgolj na slovnost za otroke. Pisati za mladino ni lahko.

«Kraljica palčkov» je zgrajena na oni stari misli, da najde sirota zavetje pri pritlikavčkih. Nima pa sorodnosti s «Snežuljico», ker je fabula povsem nova. Kralj palčkov hoče siroto za kraljico, deklica pa dobi razum in čustvo, ki jo ženeta iz brezskrbnega sveta v resnično življenje. Tako sem razumel igro: človekova mladost, polna fantastičnega čara in odhod iz nje v zagnjene skrivnosti prihodnosti. Igra bi se dala še drugače razlagati, vendar je ta razlaga najneposrednejša.

Ideja je torej nova, duhovita, pisatelj se je izognil izvoženim tirom in stopil tja, koder mladinsko slovnost navadno ne hodi, na tla, kjer umetnost odstranja banalnost vsakdanjega dejanja in nehanja. To je velika prednost dela. Notranjo lepoto igre povečuje pa še nje pravilčno ozračje, svet škratov, njih življenje v mesečini, njih vrvenje in navzkrižja.

Dejanje igre se razvija naravno in brez nepotrebnih vpletkov. Poživlja ga šegavost norčaka, ki je izdelan s posebno ljubeznijo. Navadno tečejo mladinske igre pregledko, avtorji se preveč izogibljajo sencam in disonancam. «Kraljica palčkov» nima te napake, ker je deklica le deloma rešena začaranja in se kreta kot lutka, dokler je čarovniška pišča ne razreši popolnoma. Ko pa je osvobodjena, ko sta ji prosta srce in razum, pričinja spet razglasje, še vse usodnejše kot prejšnje. S srcem in razumom, s polno zavestjo se šele oglase muke, ki so človeku usojene in ki mu določajo življenjsko pot. Kraljica palčkov zbeži, zvok pastirskih svireli jo je zvalil ven iz drhteče, eterične mesečine, v poln dan, v veliko, svobodno življenje.

Igra raste posebno v prvem in drugem delu. Nič ji ne bi škodovalo, ko bi se konflikt med kraljico in palčki v tretjem delu še razširil in poglobil, ko bi postala borba ostrejša in odločnejša, ko bi se ona usodna sila hrepenenja pokazala na osebah z vsem poudarkom. Tako bi zadnji takti igre, ki so sicer polni tihega občutja, še globlje odmevali v srca, posebno če bi našli dobre igralce med našimi — najmlajšimi.

J. P.

Dr. Lavo Čermelj: Materija in energija v sodobni fiziki. Strani 195, cena 60 Din. Založila tiskovna zadruga.

Knjižica praktične pedagogike. Radovi vježbaonica zagrebačke Viš. pedag. škole. Izdaje dr. J. Turčić. Zal. Uprava knjižnice prabet. pedagogije, Zagreb, Tvornička 10.

L. U. Tolstoj: Hadži - Murat. Poslov. Vladimir Levstik. Kleinmayr - Bamberg. Cena 16 Din.

Zgodovinske anekdote. II. zvezek. Zbral dr. V. Šarabon. Jugosl. knjigarna. Cena 16 Din.

Fedor Mikič: Naše alkoholno gospodarstvo. Samozaložba, Celje, Gregorčičeva ulica 3. Cena 3 Din.

Dr. Fr. Veber: Znanost in vera. «Pota in cilji», zv. 15 - 16. Tiskovna zadruga. Strani 254, cena 65 Din.

Risanje v šoli.

K izpopolnitvi zahtev učnega načrta je potrebno cepljenje risarskega pouka v različne vadbene stroke.

Z ozirom na «Kako» ponavljanja ločimo risanje v dve glavni stroki:

A) Risanje po predstavi. Uporablja se izključno na nižji stopnji; na srednji in višji stopnji se goji nadalje.

B) Risanje neposredno po nazoru. Začenja se šele na srednji stopnji.

Z ozirom na «Kaj» upodabljanja govorimo:

C) O vajah potez, vajah črt in vajah ročnostih.

D) O risanju predmetov.

E) O risanju okraskov.

Izvršitev slednjih dveh strok (D, E): deloma ali po predstavi ali pa po nazoru; z druge strani ali kot škica ali v popolni izvedbi.

F) Vse vaje, naj se imenujejo kakor se hočejo, morajo služiti urjenju očesa, nanašajoč se na obliko, smer in barvo.

Za izurjenje očesa in za vzgajanje marljivega zavestnega gledanja so potrebne poleg tega še posebne vaje, ki sicer neposredno nimajo z risarskim upodabljanjem nič opraviti, z druge strani so pa vendar silno važne za predstavno zmožnost in vsled tega posredoma učinkujejo za risanje (kot izraz, kot jezik) budilno in plodovito.

Sem spadajo:

1. cenitev in primerjanje;

2. prigibanje, pokladanje šibic in vaje za izrezovanje;

3. opazovanje slik;

4. opazovanje narave (naravna določevanja, splošni celotni vtis pokrajine in posameznih delov; posamezni predmeti v prosti naravi). [Izkoriščanje izletov!]

G) Škiciranje. Kakor pri risanju predmetov (D), tako tudi pri risanju okraskov (E) je zahtevati ali preprosto škico ali pa izvršeno snažno risbo.

Glede uporabe materiala pri upodabljanju se govori:

1. o škicah s svinčnikom in o risbah s svinčnikom;

2. o škicah z ogljem in o risbah z ogljem;

3. o škicah s peresom in o risbah s peresom;

4. o škicah s čopičem in o risbah s čopičem (izvlečenje obrisov s čopičem in barvanje siluet);

5. barvane škeice in risbe.

H) Linearno risanje. Učni načrt razvrsti v prostoročnem risanju kot pomožno stroko tudi linearno risanje.

Učenci se uče uporabljati ravnila, položno ravnilo, kotomer in šestilo; uče se množico praktičnih ročnostih in pomožnih sredstev, katerih bodo potrebovali mnogokrat v življenju; uče se gotove trudopolno, mučno natančne izvršitve geometrijskih risb. Na vsak način bo za prostoročno risanje z vezanim risanjem dosežen precejšen pridobitek.

Prof. F. Rodt.